

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ-МІЖНАРОДНИКІВ

УДК 378+371.134:33

Л. В. Максимчук

Серед основних проблем навчання у вищому навчальному закладі (ВНЗ) майбутніх фахівців зовнішньоекономічної діяльності є суперечності між занадто широкою загальнотеоретичною підготовкою студентів у галузі економіки та надто вузькою спеціалізацією професійного навчання. Нині набуває актуальності проблема створення професійного середовища, у якому студенти здобуватимуть ази професійної майстерності. Тому дедалі важливішими стають розробки навчальних систем для реалізації професійно-адаптаційних процесів і формування професійної майстерності майбутніх економістів-міжнародників.

Важливим компонентом таких систем є педагогічні умови, за яких поєднується традиційне навчання (пояснювально-ілюстративного типу) та тренування, наприклад, в умовних виробничих ситуаціях, що моделюються викладачем і використовуються як засоби інтерактивних технологій для формування професійних навичок випускників вищої школи економічного профілю. Дослідники професійного навчання студентів у ВНЗ використовують поняття “педагогічні умови” як компоненти навчально-виховного процесу вищої школи та розкривають їхню сутність у різних контекстах для підготовки фахівців різного профілю. Так, у дисертаційному дослідженні Ю. Друзь було визначено і реалізовано педагогічні умови використання ділової гри в підготовці студентів до іншомовного спілкування [3]. О. Царенко конкретизувала педагогічні умови застосування навчально-ігрового проектування у гуманітарній підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників [8]. Науковці обґрунтовували психолого-дидактичні умови формування науково-пізнавальної компетентності студентів економічних спеціальностей

[1], умови забезпечення професійного саморозвитку магістрантів вищої економічної школи в процесі психолого-педагогічної підготовки [5] тощо. Отже, актуальною проблемою нашого дослідження є визначення й обґрунтування спеціальних педагогічних умов професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників.

Мета статті полягає у конкретизації педагогічних умов застосування інтерактивних технологій у підготовці майбутніх економістів-міжнародників.

Аналіз наукових джерел з проблем підготовки майбутніх фахівців надає змогу конкретизувати поняття “*умова*”, яке тлумачиться як необхідна *обставина*, що уможливорює здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь [2, с. 1506], як *фактор*, рушійна сила будь-якого процесу, явища; чинник [2, с. 1526]. У нашому дослідженні такими чинниками, які сприятимуть оптимізації навчання майбутніх економістів-міжнародників, є *педагогічні умови* професійної підготовки фахівців зовнішньоекономічної діяльності у ВНЗ. Адже навчально-виховний процес у вищій школі – це процес цілеспрямованої діяльності викладача з метою *створення умов* для розвитку особистості майбутнього фахівця. Цей процес передбачає не лише отримання студентом сукупності необхідних професійних знань, а й формування культурних навичок, необхідних фахових умінь, системи поглядів, що становлять загальний рівень духовного розвитку людини та є наслідком систематичного впливу культурного і матеріального середовища.

Визначаючи педагогічні умови професійної підготовки фахівців у ВНЗ, на думку І. Мельничук, необхідно враховувати той факт, що процес навчання студентів у вищій школі засновано на певних *закономірностях*, які:

- зумовлюють послідовність досягнення визначених цілей;
- уможливають ефективне управління процесом навчально-пізнавальної діяльності студентів на основі передбачення її результатів;
- дають підстави для наукового обґрунтування й оптимізації змісту, форм і методів підготовки фахівців на сучасному етапі реформування системи освіти в Україні [7, с. 292–293].

Для визначення педагогічних умов професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників засобами інтерактивних технологій у навчанні студентів ми враховували закономірності навчання, згідно з якими результативність професійної підготовки студентів перебуває у залежності від таких чинників:

- значущість для майбутніх фахівців змісту навчального матеріалу;
- використання методів активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів;
- створення ситуацій посиленої міжсуб'єктної взаємодії, у якій основним та важливим чинником є професійне спрямування;
- створення навчальних ситуацій для практичного застосування студентами результатів теоретичної підготовки (як з фахових, так і з гуманітарних дисциплін);
- залучення студентів до вирішення значущих для них навчально-професійних завдань тощо.

Дослідниками встановлено, що ефективність, якість професійного навчання залежить від частоти й обсягу зворотного зв'язку на рівні “викладач – студент”, ефективності контролю за навчально-пізнавальною діяльністю майбутніх фахівців, якості управління навчальним процесом у ВНЗ. Водночас, професійна підготовка як складова педагогічного процесу у вищій школі залежить від *педагогічних умов організації* навчально-виховного середовища, вибору спеціальних засобів, методів, форм навчання, що є *умовами*, які зорганізуються викладачем, у яких відбувається діяльність викладача і студента та реалізуються заплановані завдання [7, с. 295].

Отже, під *педагогічними умовами професійної підготовки* майбутніх економістів-міжнародників розуміється сукупність взаємозалежних елементів освітнього середовища – чинників, що визначаються й усвідомлюються учасниками педагогічної взаємодії, реалізуються в навчально-виховному процесі ВНЗ, спонукають викладачів і студентів до активізації власної діяльності з метою оптимізації професіогенезу майбутніх фахівців та

спричиняють підвищення ефективності процесу професійної підготовки людей з вищою освітою [7, с. 301].

Науковці зазначають, що в освіті набула поширення концепція “Революції навичок”, яка передбачає довготермінові вимоги (наприклад, формування навичок бізнес-адміністрування), що потребує гнучкого і кваліфікованого фахівця, який може швидко адаптуватися до нових умов професійної діяльності у постійно змінюваному середовищі. Дослідники стверджують, що зараз економічний ефект від вкладень у розвиток персоналу є більшим, ніж від капіталовкладень у засоби виробництва. За одними розрахунками 1 долар, укладений у розвиток людських ресурсів, приносить 3–8 доларів доходу, за іншими – обертається тридцятикратними прибутками. Тому розвиток технологій та організаційні зміни привели більшість роботодавців до розуміння, що успіх залежить від навичок і здібностей працівників, а це потребує значних та неперервних інвестицій у тренінг і розвиток [6, с. 17–18].

У дослідженні процесів активізації навчання в економічній освіті, проведеному Г. Ковальчук, зазначається, що розв’язання суперечностей між вимогами до майбутніх спеціалістів у галузі економіки та бізнесу і рівнями їхньої професійної кваліфікації може здійснюватися за двома основними напрямками. Перший – це *розроблення національних стандартів* економічної освіти, рівнів професійної компетентності майбутнього фахівця-економіста (з урахуванням світових тенденцій). Другий – *удосконалення процесу реалізації* економічної освіти (змісту навчальних дисциплін та застосування інтенсивних навчальних технологій, які базуються на принципах і методах активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів) [6, с. 21].

Такими методами активізації навчання є моделювання, проектування, імітація професійних ситуацій та участь у них студентів під час використання окремих інтерактивних вправ, дидактичних ігор і навчальних тренінгів професійного спрямування. У світлі нашого дослідження таке вдосконалення професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників передбачає

визначення певних оптимальних педагогічних умов, що реалізуватимуться з використанням засобів інтерактивного навчання студентів.

Таким чином, поєднання теоретичної підготовки у професійному навчанні та інтерактивних технологій сприятиме формуванню необхідних професійних якостей менеджерів зовнішньоекономічної діяльності. Отже, використання засобів інтерактивних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників потребує “організаційно-діяльнісного підходу до визначення і реалізації спеціальних *педагогічних умов*, які відповідатимуть поставленим цілям підготовки майбутніх фахівців” [7, с. 291].

Оскільки структура готовності майбутнього економіста-міжнародника до професійної діяльності визначається ціннісно-мотиваційним, цільовим та змістово-процесуальним компонентами, то в процесі визначення педагогічних умов навчання студентів необхідно враховувати ці компоненти. Водночас, були також ураховані певні особливості професійної підготовки економістів-міжнародників у контексті реалізації інноваційних підходів до вивчення гуманітарних дисциплін. Таким чином у нашому дослідженні формуються і конкретизуються педагогічні умови застосування засобів інтерактивних технологій у підготовці майбутніх економістів-міжнародників.

Першою педагогічною умовою є *створення професійно-мотиваційного середовища за допомогою використання мотиваційних тренінгів*.

Важливість цієї педагогічної умови полягає в тому, що формування професійної готовності майбутнього фахівця бере початок та реалізується через низку взаємопов’язаних і взаємообумовлених етапів, на які звертала увагу Г. Ковальчук [6]:

– розвиток *інтересу* до певного виду діяльності, основного у професійній мотивації, що здійснюється за допомогою бесід, дискусій, аналізу конкретних ситуацій, як компонентів професійно-мотиваційних тренінгів;

– формування позитивних професійних *ціннісних орієнтацій*, які надають змогу побудувати в свідомості студента ідеальну модель майбутньої фахової

діяльності, що є еталоном у професійному саморозвитку та сприяє формуванню ієрархії мотивів професійної діяльності;

– активне *формування професійних умінь*, необхідних для практичної діяльності, яке здійснюється під час участі студентів у змодельованих умовах конкретних професійних ситуацій і вимагає від них самостійності, ініціативності, творчого підходу, наполегливості тощо.

Використання мотиваційних тренінгів забезпечить формування особистісно, професійно та соціально значущих якостей майбутніх економістів-міжнародників через інтеріоризацію за рахунок спеціально створених умов навчального середовища [6, с. 26]. Адже, завдяки участі студентів у інтеракціях, майбутні фахівці не можуть не діяти, залишатися сторонніми глядачами. Активна участь студентів у змодельованих віртуально-професійних ситуаціях навчальних тренінгів забезпечується мотивацією виявити свої професійні можливості та здібності. Позитивний емоційний фон ігрової ситуації у тренінгу викликає позитивне сприйняття навчального процесу. Співробітництво студентів у групі тренінгу мотивує кожного з них до активної міжособистісної взаємодії, забезпечує рефлексію і прагнення до професійного самовдосконалення.

Другою педагогічною умовою у нашому дослідженні визначено *забезпечення інтегративного підходу в професійній підготовці майбутніх економістів-міжнародників під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін*. Інтегративний підхід в освіті веде до інтеграції змісту освіти, доцільного об'єднання його елементів у цілісність, що визначається як загальнокультурна тенденція [4, с. 356]. Результатом інтегративного підходу в нашому дослідженні є формування цілісності професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників (фахової, гуманітарної, іншомовної тощо) завдяки застосуванню інтерактивних форм та методів навчання, які спрямовують навчальний процес на об'єднання різнорідних знань.

Третьою педагогічною умовою визначено *реалізацію професійно-адаптаційних процесів для оптимізації практично-професійної спрямованості*

іншомовної підготовки майбутніх економістів-міжнародників. Адже професійна адаптація студентів під час навчання у вищій школі потребує їх належної підготовки до виконання професійних функцій, вияву професійної придатності і самостійності, тому розглядається як адаптація до самостійної трудової діяльності.

Професійна адаптація тлумачиться науковцями як комплексна система заходів, спрямована на надання допомоги людині в її пристосуванні до психологічних, організаційних та технологічних умов професійної діяльності у певній галузі з урахуванням її специфіки, що позитивно впливає на професійне становлення фахівця [4, с. 12]. Адаптуватися до виконання професійної ролі фахівця зовнішньоекономічної діяльності студенти можуть, виконуючи ці ролі у змодельованих ситуаціях інтерактивної взаємодії.

Отже, результати експериментального дослідження професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників довели необхідність визначення спеціальних педагогічних умов навчання студентів, які оптимізують і підвищують ефективність навчально-виховного процесу у ВНЗ. Доцільними напрямками подальших розвідок ми визначаємо розробку методичних матеріалів для реалізації визначених педагогічних умов професійної підготовки фахівців зовнішньоекономічної сфери.

Список використаної літератури

1. Борисенко, Л. Л. Психолого-дидактичні умови формування науково-пізнавальної компетентності студентів економічних спеціальностей / Л. Л. Борисенко // Вища освіта України. – 2011. – Додаток 2 до № 3. – Тематичний випуск “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору”. – Том V (30). – С. 36–42.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2009. – 1736 с.

3. Друзь, Ю. М. Педагогічні умови використання ділової гри в підготовці студентів до іншомовного спілкування : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед.

наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Ю. М. Друзь. – К., 2000. – 20 с.

4. Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

5. Коваль, О. Є. Умови забезпечення професійного саморозвитку магістрантів вищої економічної школи в процесі психолого-педагогічної підготовки / О. Є. Коваль // Вища освіта України. – 2009. – № 3. – Тематичний випуск “Педагогіка вищої школи; методологія, теорії, технології”. – К. : Гнозис, 2009. – С. 178–181.

6. Ковальчук, Г. О. Активізація навчання в економічній освіті : навч. посіб. / Г. О. Ковальчук. – [2-ге вид., доп.]. – К. : КНЕУ, 2003. – 298 с.

7. Мельничук, І. М. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Мельничук І. М. ; Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2011. – 585 с.

8. Царенко, О. В. Педагогічні умови застосування навчально-ігрового проектування у гуманітарній підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О. В. Царенко ; Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2010. – 20 с.

Рецензент: кандидат педагогічних наук, доцент Соболев Н. М.